

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

Onderzoek naar Experimenten doorlopende leerlijnen vo-mbo

Samenvattende conclusies

Conclusies en aanbevelingen uit het themaonderzoek naar experimenten
doorlopende leerlijnen vo-mbo

mei 2016

Voorwoord

Stel, je zit op het vmbo en je weet al precies wat je wilt worden - autotechnicus, hovenier of wellicht helpende in de zorg - dan is het prettig als straks voor jou de overgang naar het mbo soepel geregeld is. Dat je niet straks op het roc nog eens dezelfde vakken hoeft te doen, bijvoorbeeld. En dat je op het vmbo al veel meer bezig bent met je toekomstige vak. Of wie weet kan je zelfs wat sneller je mbo-diploma halen. Ook vanuit maatschappelijk perspectief is een soepele overgang tussen vmbo en mbo nuttig: het kan ertoe bijdragen dat minder leerlingen uitvallen op weg naar hun mbo-diploma.

Speciaal voor die doelbewuste leerlingen zijn sinds schooljaar 2014-2015 de zogeheten experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo mogelijk gemaakt. Die regeling biedt vo- en mbo-scholen meer mogelijkheden om met elkaar samen te werken. Het geeft ruimte om andere keuzes te maken in bijvoorbeeld het moment van examinering, of om bepaalde vakken of onderdelen van de opleiding aan te bieden. De vakmanschaproute en technologieroute zijn in het schooljaar 2014-2015 gestart met de eerste groep leerlingen.

Na afloop van dat eerste jaar hebben we onderzocht welke keuzes de samenwerkende scholen maakten. Daarnaast keken we naar mogelijke risico's en of de kwaliteit geborgd wordt, want ook in een experiment moeten leerlingen vanzelfsprekend goed onderwijs krijgen. Voor de duidelijkheid, na zo'n eerste jaar zijn er natuurlijk nog geen harde conclusies te trekken en ook is nog niet te zien wat het uiteindelijk effect van de experimenten wordt. Overigens ontbreekt het aan vastgestelde doelen voor het experiment, waardoor het moeilijk is precies te meten of een experiment succesvol is.

Wat stellen we in deze tussenstand vast? Allereerst dat we in vergelijking met het reguliere onderwijs niet meer risico's zien voor de kwaliteit van het onderwijs. Dat is prettig. Verder zien we grote verschillen tussen de experimenten, vooral in de mate waarin men slaagt om echte veranderingen tot stand te brengen. De meeste succeskans blijkt te ontstaan waar de vo- en mbo-school vanaf het prille begin goed samenwerken. Ook de experimenten die werken volgens een al eerder ontwikkeld onderwijsconcept maken meer kans op slagen. Dat zou ik andere scholen en instellingen willen aanbevelen: begin tijdig en benut bestaande concepten.

Want het zou mooi zijn als doorontwikkeling van de experimenten en een toename van het aantal deelnemende onderwijsinstellingen bijdragen aan het verder brengen van leerlingen en studenten. In een doorlopende leerlijn soepel op weg naar een goed vak en een mooi mbo-diploma.

Monique Vogelzang
Inspecteur-generaal van het Onderwijs

Inleiding

In het najaar van 2015 heeft de inspectie een themaonderzoek uitgevoerd bij de experimenten die in het kader van de Regeling experimenten doorlopende leerlijnen vmbo en mbo zijn gestart. De bevindingen van dit onderzoek zijn vastgelegd in het 'Achtergronddocument experimenten doorlopende leerlijnen vmbo-mbo'.

De bevindingen en conclusies zijn met betrokken instellingen besproken tijdens een rondetafelbijeenkomst op 28 januari 2016. De uitkomsten van dat gesprek hebben samen met de bevindingen uit het onderzoek geleid tot conclusies en aanbevelingen die we in deze notitie weergeven.

Het onderzoek is te beschouwen als een momentopname in een vroeg stadium van het experimententraject.

De experimenten

In schooljaar 2014-2015 zijn de eerste experimenten met de vakmanschapsroutes en technologieroutes gestart. Het voornaamste doel hierbij is het aantrekkelijker maken van de doorstroom van het vmbo naar het mbo (de beroepskolom). De experimenten met de leerroutes richten zich op de inrichting van het onderwijs, het examen en de bekostiging van een doorlopende leerlijn van het vmbo naar het mbo. De leerroutes starten in het derde leerjaar van het vmbo. Dat is dus het eerste leerjaar van de leerroute.

De vakmanschapsroute is voor leerlingen van de basisberoepsgerichte en kaderberoepsgerichte leerweg en leidt op tot een mbo-diploma niveau 2. De route gaat via de beroepsopleidende leerweg (bol) of de beroepsbegeleidende leerweg (bbl).

De technologieroute is voor leerlingen van de gemengde en theoretische leerweg en leidt op tot een mbo-diploma niveau 4 voor de bol of de bbl.

Tabel 1. Overzicht aantal vakmanschap- en technologieroute, 1 oktober 2014

Leerweg vmbo-3	Aangevraagd	Waarvan		
		Gestart	Uitgesteld	Gestopt
Vakmanschaproute	110	64*	37	9
Technologieroute	18	7	8	3
Totaal	128	71	45	12

Bron: bewerking SEO op BRON en MUO gegevens

*64 routes zijn gestart, 6 daarvan afkomstig van één school hebben nog geen correcte inschrijving in BRON

Op 1 oktober 2014 stonden in 58 gestarte vakmanschaproutes 768 leerlingen ingeschreven en in de 7 technologieroutes 134 leerlingen. In totaal gaat het om 902 leerlingen in het vmbo-3 die aan een experimentele leerroute zijn begonnen (tabel 2).

Tabel 2. Instroom 1 oktober 2014 vakmanschap- en technologieroute

Leerweg vmbo-3	aantal leerlingen	aantal routes
Vakmanschaproute	768	58
Technologieroute	134	7
Totaal	902	65

Bron: bewerking SEO op BRON en MUO gegevens

Op 1 oktober 2015 zijn er volgens de opgave van DUO 20 experimenten gestart, 14 in de Vakmanschaproute en 6 in de Technologieroute.

Conclusies

Uit ons onderzoek blijken allereerst grote verschillen tussen de experimenten wat betreft de samenwerking vmbo-mbo, de invulling van de experimentele ruimte, de realisatie van gestelde doelen voor het eerste jaar en de plaats van het experiment in de school of instelling. Door de grote verschillen is het moeilijk om eenduidige conclusies te trekken. We komen tot de volgende hoofdconclusies.

- In het algemeen zien we dat de experimenteerruimte beter benut zou kunnen worden.
- Uit ons onderzoek is gebleken dat de experimenten in het eerste jaar van hun bestaan nog geen grote vlucht hebben genomen. Voor het eerste jaar werd een beperkt aantal experimenten aangemeld, daarvan zijn er een aantal niet doorgedaan en uiteindelijk gaat het om een beperkt aantal leerlingen.
- De kwaliteit van het onderwijs is bij deze experimenten op zich op orde maar in veel experimenten is er nog geen sprake van echte veranderingen ten opzichte van de reguliere trajecten.
- De kwaliteitsborging bij de experimenten is matig, waardoor de resultaten van de experimenten onvoldoende gevolgd kunnen worden. De scholen zien zelf nog relatief veel risico's voor het slagen van het experiment. Een verbetering van de kwaliteitsborging zal nodig zijn om deze risico's te beheersen en de doelstellingen daadwerkelijk te realiseren.

Het onderzoek en de conclusies richtte zich op het studiejaar 2014 – 2015, de eerste groep van het experiment.

Toelichting op de conclusies

Wij hebben dit themaonderzoek kort na afloop van het startjaar van het eerste cohort uitgevoerd om al vroeg een beeld te krijgen van de uitvoering en mogelijke risico's voor de kwaliteit van het onderwijs. In het eerste jaar is een beperkt aantal leerlingen gestart. De kwaliteit van het onderwijs is op zich op orde, maar in veel experimenten is er nog geen sprake van echte veranderingen ten opzichte van de reguliere trajecten. Uit ons onderzoek blijken verder grote verschillen tussen de experimenten wat betreft de samenwerking vmbo-mbo, de invulling van de experimentele ruimte, de realisatie van gestelde doelen voor het eerste jaar en de plaats van het experiment in de school of instelling. Deze

verschillen blijken uit de antwoorden op de vragenlijst, maar ook uit onze onderzoeken ter plaatse. Door de grote verschillen is het moeilijk om eenduidige conclusies te trekken. Tijdens de rondetafelbijeenkomst werden de beelden van het onderzoek bevestigd.

De experimenten, zeker in de intussen aangepaste regeling, bieden veel ruimte om voor leerlingen de doorlopende leerlijn effectiever in te richten. De terughoudendheid in het afstemmen van de programma's van vmbo en mbo wordt vanuit de scholen deels verklaard door de vernieuwingen in het vmbo en mbo. Ook speelt het nog geringe aantal deelnemers een rol bij de voortvarendheid om dit op te pakken. Maatschappelijke ontwikkelingen in de regio zijn bepalend voor de mate waarin het beroepsonderwijs, gemeentes en bedrijven de krachten bundelen. Gelden uit regionale investeringsfondsen spelen daarbij wel een rol. Dit verklaart mogelijk ook dat relatief veel experimenten in de technologie deel uitmaken van brede en geformaliseerde samenwerkingsverbanden (Rotterdam, Rijnmond, Oost- en West-Brabant). Werkloosheid, teruglopende leerlingenaantallen en scholingsvraag van het bedrijfsleven zijn voor alle experimenten factoren die mede het succes bepalen. Een ander voorbeeld is dat de eisen voor de beroepspraktijkvorming in de sectoren zorg en welzijn voor de jongere leerlingen van het vmbo een belemmerende factor zijn.

Aan de andere kant bieden de experimentele routes voor scholen en instellingen waar de samenwerking in de regio nog minder ver ontwikkeld is, een goede mogelijkheid om de samenwerking te formaliseren.

De bevraagde scholen zien zelf de grootste risico's bij:

1. de hoge kosten en de organiseerbaarheid. Er moeten veel extra activiteiten door relatief kleine teams worden uitgevoerd. Ook leidt een mogelijke verkorting van de opleidingsduur vaak tot een jaar korter mbo en daarmee een jaar minder bekostiging.
2. twijfels over de organisatie. Het gaat hierbij om de samenwerking tussen vmbo en mbo alsmede de interne organisatie van het experiment.
3. onvoldoende deelnemers aan de route. Soms is het een bewuste keuze om met een kleine groep te beginnen, maar ook is het geven van onvoldoende of onduidelijke informatie aan leerlingen en ouders een genoemde oorzaak.
4. verschillen in wet- en regelgeving tussen vo en mbo.

De kwaliteitsborging bij de experimenten is matig. Daarbij hebben wij gekeken naar zowel de kwaliteitsborging van de reguliere kwaliteit van het onderwijs als naar de kwaliteitsborging op het experiment op zich. Wat betreft de kwaliteitsborging op de reguliere kwaliteit is deze bij alle experimenten aangesloten op de reguliere kwaliteitsborging van betreffende scholen. Maar deze kwaliteitsborging zou in het kader van het experiment meer afgestemd moeten/kunnen worden op de doelstellingen van het experiment. Door het niet goed inrichten of uitvoeren van deze kwaliteitsborging kunnen de resultaten van de experimenten onvoldoende gevolgd worden. De scholen zien volgens ons onderzoek zelf nog relatief veel en soms forse risico's voor het slagen van het experiment. Een

verbetering van de kwaliteitsborging zal nodig zijn om deze risico's te beheersen en de doelstellingen daadwerkelijk te realiseren.

Bij dit alles is het goed te bedenken dat er ook buiten deze experimentenregeling activiteiten in het land plaatsvinden waarbij opleidingen werken aan een betere aansluiting vo-mbo.

Aanbevelingen

Kijkend naar de ervaringen met de bevroagde en onderzochte experimenten hebben wij de volgende aanbevelingen geformuleerd.

Benut de ruimte van het experiment

Opvallend is dat de ruimte die de Regeling experimenten doorlopende leerlijnen vmbo en mbo biedt nog niet veel benut wordt. Die ruimte zit bijvoorbeeld in het verzorgen van mbo-onderdelen in de vmbo-periode, examinering en anderzijds het organiseren van verdieping, versnelling of verbreding. We zien vaak voortzetting van het reeds regulier verzorgde onderwijs en (nog) geen echte vernieuwingen. Dat geldt voor de organisatie, de inrichting maar ook de uitvoering van het experiment.

Benut de ruimte om overlap te voorkomen

Veel experimenten werken aan of hebben aandacht voor het vermijden van de overlap in de programma's tussen vmbo en mbo. Bij het nemen van maatregelen om de overlap weg te halen, is het goed om te bepalen hoe de ontstane ruimte benut wordt. Verbreden, verdiepen, versmallen of verkorten binnen de doorlopende leerlijn zijn mogelijkheden om de opleiding meer kwaliteit te geven, meer recht te doen aan het experiment en voor de leerling meer toegevoegde waarde te hebben.

Voorlichting: leg de nadruk op de voordelen

Een goede voorlichting, een goed zicht op de mogelijkheden van de leerling, de ontwikkeling van een beroepsbeeld en een goede communicatie met leerlingen, ouders/verzorgers zijn cruciaal voor het succes van de doorlopende leerlijnen. Zolang er nog geen duidelijk beeld is van de voordelen van dergelijke routes zal de instroom beperkt blijven.

Versterk de (regionale) samenwerking

De (regionale) samenwerking is een erg belangrijke voorwaarde voor het succes van het experiment. Het gaat dan vooral om een goed afgesproken en geformaliseerde samenwerking, waaraan alle partijen vanaf het begin van het experiment commitment tonen. Die overkoepelende afspraken zijn er wel, maar de uitwerking in afspraken over bekostiging, nadere afstemming per school en doorlopende leerlijn en de afstemming tussen roc's ontbreekt vaak nog. Eerst enkel de vmbo-school aan bod en daarna pas de mbo-instelling werkt niet. Ook de samenwerking met het bedrijfsleven versterkt de kracht van het experiment en daarmee de kans op succes. Binnen de scholen en instellingen maar ook met collega scholen en instellingen kan uitwisseling van ervaringen georganiseerd worden en van grote meerwaarde zijn.

Maak gebruik van het netwerk

Het aansluiten bij bredere samenwerkingsverbanden kan een voordeel opleveren. Wij zagen dat een bestaand netwerk als Bèta Challenge en Top techniek in Bedrijf regio Rijnmond en regio Noord Brabant voor een meer gestructureerde samenwerking zorgt en voorziet in kaders en instrumentaria. Er is dan sprake van een breder uitgedacht concept waarin samen ontwikkeld en geëvalueerd wordt. Voor een experiment geeft dat een goede basis om op verder te gaan. Daarbij is het aan de scholen om binnen de samenwerking voor ieder experiment eigen (tussen) doelstellingen te formuleren en de kwaliteit daarvan te bewaken. Overigens is men wel afhankelijk van beslissingen die elders genomen worden en dat zou vertraging op kunnen leveren, omdat er afstemming nodig is en daarvoor consensus bereikt moet worden.

Ervaring opdoen en breed uitdragen

Gebruik het experiment als een mooie kans om nieuwe ervaringen op te doen en om binnen de betrokken scholen en instellingen vernieuwingen tot stand te brengen. Door in het experiment nieuw onderwijs of delen daarvan te bedenken en uit te proberen kan uiteindelijk de gehele instelling daarvan profiteren. Het zou daarmee ook een voorbeeld kunnen zijn voor andere locaties en opleidingen, waar nu nog regulier onderwijs wordt verzorgd. Wij horen de intentie wel, maar hebben dit nog weinig gezien.

Versterk de kwaliteitszorg

Het doelgericht hanteren van een kwaliteitszorgcyclus zorgt ervoor dat bewust aan de kwaliteit wordt gewerkt en resultaten gemonitord kunnen worden. Betere kwaliteitszorg kan ervoor zorgen dat doelen gehaald worden en het duidelijk(er) is waarop (bij)gestuurd moet worden.

Wij denken dat de experimentregeling veel mogelijkheden geeft om doorlopende leerlijnen vmbo-mbo zodanig in te richten dat het voor de leerling toegevoegde waarde heeft. Ook zien we regionaal goede samenwerkingsvormen tussen vmbo en mbo ontstaan die in de toekomst breder ingezet kunnen worden. Het was weliswaar het eerste jaar van de experimenten maar wij zien met belangstelling de toekomst van deze trajecten tegemoet.